

Andrzej KUSZTELAK

Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu

**EMANCYPACYJNE ZNACZENIE INSTYTUCJI EDUKACYJNYCH
STOWARZYSZENIA OŚWIATOWCÓW POLSKICH W EDUKACJI
USTAWICZNEJ NA TERENIE WIELKOPOLSKI (SZKIC MONOGRAFICZNY)**

Wprowadzenie

Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku nastąpiło nasilenie inicjatyw społecznych na rzecz reformowania polskiej oświaty. Były to inicjatywy kreowane zarówno odgórnie przez czynniki urzędowe, a także oddolne, od małych zespołów nieorganizowanych, wywodzących się z różnych kręgów ludzi zajmujących się problemami oświaty przy okazji konferencji naukowych czy seminariów.

Na początku 1981 roku zaczęła się zarysowywać coraz bardziej wyraźna perspektywa powołania nowej organizacji, realizującej cele nawiązujące do osiągnięć polskiej oświaty w dwudziestolecu międzywojennym i tuż po zakończeniu działań wojennych w 1945 roku, a przede wszystkim do raportu o stanie oświaty w naszym kraju, przygotowanego przez zespół pod przewodnictwem Jana Szczepańskiego w 1973 roku. Bardzo wyraźnie zarysowana została wówczas idea społeczeństwa wychowującego, uspołecznienia oświaty w ogóle, a w szczególności oświaty dorosłych.

Geneza powstania Stowarzyszenia Oświatowców Polskich

Wśród szerokiego dyskursu na temat powstania autonomicznej organizacji oświatowej, można wskazać dwa nurty poszukiwań przyszłej organizacji.

Pierwszy, mający na celu skupienie prawie wyłącznie nauczycieli oświaty dorosłych, jej organizatorów oraz działaczy terenowych, zatrudnionych w różnych instytucjach i wykazujących się otwartością na inicjatywy oświatowe. Popularyzатorem takiego zarysu koncepcji tworzenia organizacji był przede wszystkim profesor Kazimierz Wojciechowski.

Drugie podejście przewidywało utworzenie organizacji oświatowej skupiającej obok nauczycieli i działaczy oświatowych, także osoby uczestniczące w oświacie przez uczenie się w różnych formach pozaszkolnych. Zwolennicy takiego podejścia pragnęli stworzenia organizacji o charakterze społecznym, złożoną z decydentów procesu kształcenia, jak też uczestników tych procesów.¹

Poglądy te miały także swoje uwarunkowania finansowe. W pierwszym przypadku traktowano działalność organizacji w kategoriach czysto społecznej, zaś zwolennicy drugiego stanowiska nie liczyli na sponsorów, ale poszukiwali sposobów na prowadzenie działalności gospodarczej, dającej znaczące wsparcie finansowe dla danej instytucji.

W tworzeniu się organizacji, zasadniczą rolę spełniły przesłanki ideowe i historyczne, a więc chciano oprzeć się na tych inicjatywach i rozwiązaniach, które były najbardziej wartościowe w przeszłości i co mogło być dobrym zacznym w oświacie, szczególnie w oświacie dorosłych w przyszłości.

¹ S. Kaczor: *Stowarzyszenie Oświatowców Polskich. Zarys monograficzny na XX-lecie działalności*. Warszawa-Toruń, s. 16-17

Środowisko oświatowe w Polsce w latach 70-tych objęła szeroka dyskusja wywołana opublikowaniem dwóch historycznych raportów oświatowych: Raportu UNESCO pod redakcją Edgara Faure'a z 1975 roku² i polskiego Raportu o stanie oświaty w PRL pod redakcją Jana Szczepańskiego z 1973 roku.³

W latach osiemdziesiątych odżyły na nowo problemy reformy oświaty, a to głównie za sprawą Komitetu Ekspertów kierowanego przez prof. Czesława Kupisiewicza. Szczególnie mocno akcentowano konieczność zwrócenia uwagi na postępujący regres w oświacie dorosłych. Regres ten przede wszystkim widoczny był w obszarze form szkolnych i to na wszystkich poziomach kształcenia dorosłych.

Ten spadek zainteresowania sprawami oświaty dorosłych uwidocznił się także na szczeblach rządowych, kiedy to Ministerstwo Oświaty i Wychowania tworzyło nowe instytuty, ale bez postulowanego od dawna Instytutu Oświaty Dorosłych.

W tej sytuacji w kręgach pedagogów zaczęły pojawiać się zdecydowane głosy o powołaniu organizacji, która w niedalekiej przyszłości stałaby się przesłanką do powołania takiego Instytutu, czyli placówki do kreowania długofalowej polityki oświatowej.⁴

Podczas rozmów toczących się przy różnych spotkaniach przytaczano inicjatywy podejmowane w innych krajach i doświadczenia zagranicznych organizacji oświaty dorosłych. Postulowano również konieczność powołania w przyszłości takiej organizacji, która miałaby charakter świecki i apolityczny.

Grupę inicjatywną i jednocześnie założycielską organizacji, która przyjęła nazwę Stowarzyszenia Oświatowców Polskich, stanowili:

- pracownicy naukowcy Uniwersytetu Warszawskiego i Szkoły Głównej Gospodarstwa Domowego-Akademii Rolniczej (4 osoby);
- przedstawiciel Ministerstwa Oświaty i Wychowania (1 osoba);
- przedstawiciel Centralnej Rady Związków Zawodowych (1 osoba),
- instytutów naukowych: Kształcenia Zawodowego (1), Polityki Naukowej, Postępu Technicznego i Szkolnictwa Wyższego (1), a także Organizacji, Zarządzania i Ekonomiki Przemysłu Budowlanego (1 osoba);
- członkowie Zarządu Głównego Towarzystwa Wiedzy Powszechnej (2 osoby);
- przedstawiciel warszawskiego Uniwersytetu dla Rodziców (1 osoba);
- członek kierownictwa Stołecznego Domu Kultury (1 osoba);
- przedstawiciele wydawnictw szkolnych i pedagogicznych (2 osoby).

Całej 15-osobowej grupie przewodził kierownik Zakładu Teorii Oświaty Dorosłych Uniwersytetu Warszawskiego, twórca polskiej andragogiki i szkoły pedagogiki dorosłych, niestrudzony orędownik powołania nowej organizacji, prof. Kazimierz Wojciechowski.⁵ Obok Profesora, największy wkład w działania na rzecz powstania i rozwoju Stowarzyszenia Oświatowców Polskich wnieśli także Tadeusz Wujek i Jadwiga Nowak.

Zanim doszło do formalnego powstania Stowarzyszenia, musiały zostać dopełnione odpowiednie procedury formalne. Przygotowano ostateczną wersję Statutu, w oparciu o który organizatorzy otrzymali w dniu 30 czerwca 1981 roku decyzję o uzyskaniu osobowości prawnej i wpisaniu do rejestru stowarzyszeń i związków.

² E. Faure (red.): *Uczyć się, aby być*. Warszawa 1975

³ *Raport o Stanie Oświaty w PRL*. Warszawa 1973

⁴ S. Kaczor, op. cit., s. 19

⁵ Ibidem, s. 20

Funkcję tymczasowego przewodniczącego objął K. Wojciechowski, wiceprzewodniczącym został Jerzy Grabowski, sekretarzem Bohdan Dłużniewski, a skarbnikiem Stanisław Kałużny.⁶

Aby rozszerzyć działalność na obszar całego kraju podjęto decyzje o zorganizowaniu oddziałów SOP w Warszawie, Katowicach i Rzeszowie. Podjęte działania zakończyły się powodzeniem jedynie dla Warszawy. Główną przeszkodą w powołaniu oddziałów w innych miastach był brak wyraźnego programu.

Trzeba przyznać, iż pierwszy okres działania każdego oddziału jakiejkolwiek instytucji czy organizacji jest mało widoczny dla zewnętrznego obserwatora, ponieważ sprowadza się do czasochłonnych działań związanych z wymogami formalnymi: siedzibą, wszystkimi opłatami, pieczęciami, kontem bankowym itp.

Dopiero po załatwieniu tych wszystkich formalności przystąpiono do opracowania planu działalności naukowej oraz działań mających służyć bezpośrednio praktyce. Zaliczono do nich: opracowanie ekspertyzy dotyczącej szkół dla pracujących, uruchomienie wydawnictw Stowarzyszenia, np. „Biblioteki klasyków” oraz podjęcia szerokiej aktywności na płaszczyźnie doskonalenia pracowników oświaty dorosłych i kultury.

Wprowadzony w dniu 13 grudnia 1981 roku stan wojenny praktycznie zamknął I etap działalności Stowarzyszenia Oświatowców Polskich.

Wobec braku możliwości prowadzenia w czasie trwania stanu wojennego działalności naukowo-badawczej, ograniczono się głównie do samokształcenia i pracach nie wymagających wyjazdów i kontaktów w terenie. Nie prowadzono działalności konspiracyjnej, ale przygotowywano się już na odwołanie zakazu funkcjonowania zawieszonych organizacji. Uznano, iż w najbliższej przyszłości priorytetowym obszarem zainteresowania Stowarzyszenia Oświatowców Polskich będą aspekty **kształcenia ustawicznego** (podkr.-AK). Do prac przygotowawczych włączył się aktywnie prof. K. Wojciechowski, który zasugerował podjęcia poszukiwań nowego kandydata na stanowisko przewodniczącego SOP na swoje miejsce.

Propozycja ta została przyjęta i dokonana (bez powiadomienia władz) 28 października 1982 roku. Na miejsce ustępującego K. Wojciechowskiego powołano dra Stanisława Karasia.

Pierwszy Zjazd Stowarzyszenia Oświatowców Polskich odbył się dopiero 28 marca 1985 roku. Dokonano na nim zmian w Statucie z 1981 roku. Podjęto też decyzje o wszczęciu na nowo procedury sądowej rejestracji. Po pomyślnym zakończeniu sądowego postępowania, w dniu 5 czerwca 1989 roku SOP uzyskało na nowo osobowość prawną. Od tej daty faktycznie rozpoczął się kolejny etap w rozwoju Stowarzyszenia, tym bardziej, że kraj rozpoczął wielką transformację społeczno-ustrojową.

Przemiany zapoczątkowane w 1989 roku dotyczyły całości spraw społeczno-ekonomicznych i politycznych. Nie ominęły one również spraw ideowych i oświatowych. Przygotowywano nową, kolejną reformę systemu oświaty. W Stowarzyszeniu powróciły na nowo kwestie założeń ideologicznych organizacji oraz rozliczenia niektórych jednostek działających w strukturach państwowych PRL. W takim też klimacie tworzyły się nowe Oddziały SOP w różnych miastach Polski. Warto w tym miejscu wskazać liderów odnowy kierunków działań Stowarzyszenia. Można do nich zaliczyć: w Warszawie – Tadeusza Wujka, Bolesława Dylaka, Zbigniewa

⁶ Ibidem, s. 23

Kuźmińskiego i Krystynę Jachnę, we Wrocławiu – Alfreda Kostrzewę i Ewę Kostrzewę, w Opolu – Mariana Duczmała i Józefa Kaczmarka, w Łodzi – Romana Patorę i Jadwigę Gawryś, w Płocku – Alicję Kaliszuk i Grzegorza Kamińskiego, w Toruniu – Elżbietę Lewandowską-Stark i Antoniego Starka, w Poznaniu – Władysława Króla i Tadeusza Alankiewicza, oraz w Częstochowie – Wiesława Gworysa. Tym samym Stowarzyszenie Oświatowców Polskich nabierało charakteru instytucji ogólnopolskiej, w której na plan pierwszy wysuwają się oświatowe interesy lokalne.

Płaszczyzny działalności Stowarzyszenia Oświatowców Polskich

Jak już wspomniano wyżej, głównym obszarem działalności SOP pozostała oświata dorosłych powiązana z innymi obszarami realizacji idei kształcenia całościowego. Swoje credo Stowarzyszenie zawarło w *Deklaracji* przyjętej na III Zjeździe odbytym 14 grudnia 1991 roku w Warszawie, w siedzibie Centrum Kształcenia Ustawicznego. Z racji ważności tego dokumentu dla przyszłości tej organizacji, warto przytoczyć jej główne tezy w pełnym brzmieniu:⁷

- 1) Stowarzyszenie Oświatowców Polskich jest dobrowolną organizacją osób fizycznych i prawnych, mającą na celu czynienie dobra przez działalność oświatową, kulturalną i gospodarczą.
- 2) Stowarzyszenie jest organizacją otwartą dla wszystkich jednostek, niezależnie od ich narodowości, wyznania i poglądów.
- 3) Stowarzyszenie, będąc organizacją o charakterze uniwersalnym, uznaje ponadczasowe wartości etyczne wytworzone w kulturze europejskiej i światowej. Jako szczególnie cenne wartości służące poznaniu i działaniu uważa racjonalizm mogący być narzędziem w wyjaśnianiu zjawisk i przewidywania skutków działań jednostek i społeczności ludzkich.
- 4) Stowarzyszenie jest organizacją stwarzającą warunki dla rozwoju każdej jednostki ludzkiej, szczególnie osób starszych, w utrzymaniu jej godności i osiągnięciu postawionych celów w sferze duchowej i materialnej.
- 5) Stowarzyszenie jest zwolennikiem wieloparadygmatowości w polskiej oświacie i stwarza warunki dla jej zaistnienia w poszczególnych ogniwach stowarzyszenia.
- 6) Stowarzyszenie bierze udział we współpracy z organizacjami oświatowo-kulturalnymi i naukowymi w skali światowej i regionalnej, w pracach nad rozwojem teorii i praktyki edukacyjnej. Ideę kształcenia ustawicznego Stowarzyszenie uznaje za ważny fundament dla tworzenia nowoczesnych systemów oświatowych.
- 7) Stowarzyszenie zabezpiecza swoje funkcjonowanie przez tworzenie podstaw materialnych i rozwój organizacyjny.
- 8) Stowarzyszenie jako organizacja społeczna współdziała z instytucjami naukowymi, państwowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi, organizacjami oświatowymi o identycznym i pokrewnym charakterze, dla skutecznego rozwiązywania problemów oświatowo-kulturalnych.

Mając w nazwie działalność oświatową, Stowarzyszenie uznało za główny obszar swojej działalności oświatę dorosłych. Najbardziej naturalnym polem, a jednocześnie wymagającym stałej troski, byli nauczyciele pracujący z dorosłymi w szkołach. Przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych charakteryzował się

⁷ Z materiałów osobistych w posiadaniu autora.

znacznym spadkiem ilościowym instytucji oświaty dorosłych oraz zagrożeniem specyfiki pracy dydaktyczno-wychowawczej z ludźmi dorosłymi.

Drugim środowiskiem będącym w polu widzenia SOP byli nauczyciele zajmujący się formami pozaszkolnymi edukacji dorosłych.

Trzecią grupą osób objętych oddziaływaniem Stowarzyszenia byli organizatorzy różnych form edukacji dorosłych. Byli to zarówno doświadczeni kierownicy różnych form w zakładach pracy, jak też ośrodków specjalizujących się w doskonaleniu i doskonaleniu zawodowym oraz rozwojem ogólnym ludzi.

Pierwszym przedsięwzięciem organizacyjnym SOP była *Wiosenna Szkoła Andragogiki*, organizowana w latach 1984-1995 z inicjatywy Bolesława Dylaka oraz *Letni Uniwersytet Andragogiczny „LUNA”*, zorganizowany w roku 1989 i 1990 w Poznaniu, pod naukowym kierownictwem prof. Józefa Pólturzyckiego.⁸

Od 1986 roku Stowarzyszenie zainicjowało działalność oświatową wśród szerokiego kręgu osób zainteresowanych kształceniem i samokształceniem, organizując kursy, konferencje, seminaria, sympozja i wreszcie Sejmik Oświaty Dorosłych.⁹

Wśród form konferencyjnych, seminaryjnych i sympozjalnych dużym zainteresowaniem cieszyły się inicjatywy dotyczące wychowania ekologicznego. Udało się wtedy podjąć bliższą współpracę z Katolickimi Uniwersytetami Ludowymi i działaczami Parków Narodowych.

W następnych latach SOP rozszerzył działalność szkoleniową w zakresie kursów języków obcych, kursów przygotowujących do egzaminów na wyższe uczelnie, kursów pedagogicznych dla wykładowców, kursów kroju i szycia, programowania i obsługi sprzętu komputerowego, kursów ekologicznych, o problematyce samorządowej, prowadzeniu wszechnic i uniwersytetów powszechnych.¹⁰

Ważnym przedsięwzięciem okazał się Sejmik Oświaty Dorosłych, zorganizowany w maju 1997 roku w Jachrance, poświęcony „Wychowaniu do demokracji a edukacją dorosłych”. Podjęto także decyzję o zwoływaniu co dwa lata kolejnych Sejmików o tematyce samorządowej w relacji z oświatą dorosłych.

Idąc tym tokiem myślenia, władze miasta i gminy Zamość powołały w 1999 roku „Wszechnicę Roztoczańską”, nową formę działalności oświatowej. Oddział Stowarzyszenia Oświatowców Polskich w Poznaniu podjął natomiast przyszłościowo ważną inicjatywę otwarcia niepublicznej szkoły policealnej. Inicjatywa ta zakończyła się pełnym sukcesem, zapoczątkowując tym samym emancypację podmiotów edukacyjnych na poziomie policealnym i wyższym.¹¹

Deklaracja i statut SOP zwracają uwagę przede wszystkim na charakter i cele tej organizacji, zaś sposób osiągania tych celów wskazuje *Program działania Stowarzyszenia*. Doświadczenia lat dziewięćdziesiątych wyraźnie zarysowały te obszary, które stały się ważne z punktu widzenia założeń programowych. Zaliczono do nich:

- 1) działalność w rodzinie;
- 2) rekwalifikacje i zdobywanie nowych kwalifikacji zawodowych przez bezrobotnych;
- 3) działalność oświatowo-wychowawczą w konkretnych środowiskach;
- 4) rozwój kultur regionalnych i pomnażanie tradycji kulturowych;

⁸ B. Dylak: *LUNA; Wiosenna Szkoła Andragogiki*. „Edukacja Dorosłych” 1996, nr 2

⁹ S. Kaczor, op. cit., s. 36

¹⁰ Ibidem, s. 37-38

¹¹ Ibidem, s. 40

- 5) prowadzenie własnych badań naukowych z dziedziny andragogiki;
- 6) prowadzenie działalności gospodarczej.

Ocenę działalności statutowej Stowarzyszenia Oświatowców Polskich między zjazdami dokonał IV Krajowy Zjazd SOP, który odbył się 15 czerwca 1996 roku w Jachrance. Bilans wypadł pomyślnie w każdej dziedzinie.¹²

Przełomowym dla całego Stowarzyszenia był V Krajowy Zjazd Delegatów SOP, który obradował w dniach 28 i 29 czerwca 2000 roku w Dobieszkwie k/Łodzi. Głównymi wydarzeniami na Zjeździe były:

- 1) uchwalenie Deklaracji Programowej SOP;
- 2) uchwalenie Statutu SOP;
- 3) wybory nowych władz SOP;
- 4) nadanie tytułów honorowych członków SOP i honorowego Prezesa SOP.

Znamienne okazały się wyniki wyborów Zarządu Głównego SOP i pozostałych organów Stowarzyszenia. Nowym prezesem 15-osobowego Zarządu Głównego został dr Wiesław Gworys z Częstochowy, wiceprezesami: dr Marian Duczmał z Opola i dr Roman Patora z Łodzi. Po raz pierwszy w Zarządzie Głównym zabrakło przedstawicieli Warszawy i tym samym, po blisko 20 latach, przestała być ośrodkiem decyzyjnym. W Zarządzie Głównym znaleźli się członkowie Oddziałów SOP z Częstochowy (3), Łodzi(3), Ostrołęki(1), Opola(3), Poznania(1), Płocka(1), Torunia (1) i Wrocławia(2).¹³

Rok 2000 otworzył zatem nowy etap w dziejach Stowarzyszenia Oświatowców Polskich.

Emancypacja niepaństwowych podmiotów edukacyjnych w Wielkopolsce

Już dwa lata przed Ustawą o systemie oświaty w Polsce z roku 1991, która wyraźnie określała miejsce niepaństwowych podmiotów edukacyjnych w naszym kraju, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich otrzymało 22 maja 1989 roku zezwolenie na prowadzenie niepaństwowej placówki szkolnej. Pierwszą w Polsce placówką szkolną SOP zostało Niepaństwowe Policealne Studium Kosmetyczne, którego twórcą był dr Władysław Król.

Otwarcie niepaństwowego studium policealnego w Poznaniu i uzyskanie dość szybko pozytywne doświadczenia, skłoniły inne Oddziały terenowe do podjęcia podobnych inicjatyw. Począwszy od roku 1992 zaczęły powstawać szkoły społeczne w wielu miastach. Ich liczba ulegała z czasem zmianom, ale warto wskazać niektóre z nich:

- Policealne Studium Zawodowe SOP w Płocku;
- Społeczne Policealne Studium Ekonomiczne „Business College” SOP w Łodzi;
- Policealne Studium Ekologiczne SOP w Opolu;
- Studium Ekonomiczne SOP w Opolu;
- Szkoła Zarządzania i Administracji SOP w Opolu;
- Społeczne Technikum Gastronomiczne SOP w Ostrołęce;
- Społeczne Policealne Studium SOP w Dąbrowie Górniczej;
- Policealne Studium Informatyczne SOP w Zamościu.
- Policealne Studium Zawodowe „Copernicus” SOP we Wrocławiu i inne.

¹² Ibidem, s. 46

¹³ Materiały osobiste autora, który był delegatem na V Krajowy Zjazd z ramienia Oddziału Zarządu Wojewódzkiego SOP w Poznaniu.

Odrębny rozdział w rozwoju szkół społecznych SOP, to powstanie szkół wyższych. Powołano je w kolejności w: Łodzi (Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania SOP), Opolu (Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji SOP) i Częstochowie (Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki SOP). W toku organizacji znajduje się Wyższa Szkoła Organizacji i Zarządzania w Warszawie.¹⁴

Obok instytucjonalnych form oświatowych, powstały także pozaszkolne ośrodki kształcenia i doskonalenia w Gdyni, Zamościu, Płocku, we Wrocławiu, Poznaniu i innych miastach.

Warto w tym miejscu zauważyć, że działalność oświatowa SOP w formach szkolnych i pozaszkolnych ma szanse rozwoju, jeżeli będzie konkurencyjna jakością w zmieniających się warunkach funkcjonowania jednostek. Różne podmioty edukacyjne wychodząc naprzeciw potrzebom rynku pracy, mając odpowiednie zespoły ludzkie, mogą być na prawach równouprawnienia, gwarancją stałego zapotrzebowania na kształcenie i doskonalenie. Dotyczyć to będzie zarówno sfery zawodowej, jak też osobistego rozwoju osobowości w kontekście życia rodzinnego, społecznego, politycznego i uczestnictwa w kulturze.

Naszą uwagę skupimy obecnie na placówkach szkolnych Stowarzyszenia Oświatowców Polskich, które powstały na terenie Wielkopolski.

Niepaństwowe Policealne Studium Kosmetyczne przy SOP w Poznaniu

Pomysłodawcą i twórcą tej szkoły był W. Król, który w grudniu 1988, jako główny specjalista działu szkolenia kursowego przedsiębiorstwa wielobranżowego SOP „Progress” z siedzibą w Poznaniu zauważył duże zainteresowanie wśród młodzieży i dorosłych kształceniem w zawodzie kosmetyczki. Dotychczas istniały tylko kursy z tego zakresu prowadzone przez Zakład Doskonalenia Zawodowego lub Centralny Związek Spółdzielczości Pracy.

W oparciu o przygotowaną przez W. Króla dokumentację, Ministerstwo Edukacji Narodowej wydało w dniu 22 maja 1989 roku zgodę na prowadzenie przez ZG SOP *Niepaństwowego Policealnego Studium Zawodowego w Poznaniu*, kształcącego w zawodzie *technik usług kosmetycznych* i specjalności *kosmetyka*.

Inauguracja zajęć dla 77 osób miała miejsce 1 września 1989 roku. Każdego następnego roku liczba zgłaszających się kandydatek wahała się od ok. 50 do ok. 80. Były to osoby prawie w 50% bez matury, a jedynie ukończoną szkołą średnią z niską w dodatku średnią ocen. Rekrutowały się głównie z województwa poznańskiego oraz 25 innych województw.¹⁵ Kadre Studium stanowi 15 nauczycieli w tym 5 nauczycieli zawodu.

Treści programu Studium zostały dobrane zgodnie z wymogami współczesnej wiedzy z kosmologii, równocześnie w kontekście prowadzenia w przyszłości własnego gabinetu kosmetycznego. Program Studium przewidywał także praktyki, zarówno krajowe jak i zagraniczne, pozwalające na wszechstronne przygotowanie do sprostania współczesnym oczekiwaniom tego sektora rynku usług. Zajęcia odbywały się we własnych salach laboratoryjnych oraz gościnnie w salach ćwiczeniowych Akademii Medycznej w Poznaniu.

Jak wykazały badania, sprawność kształcenia w Policealnym Studium Kosmetycznym wynosiła 96% i wysokimi ocenami końcowymi absolwentek.

¹⁴ S. Kaczor, op. cit., s. 60

¹⁵ M. Garbatowska, M. Malujda, I. Trelka: *Polityka oświatowa Stowarzyszenia Oświatowców Polskich. Monografia instytucji*. Poznań 2005, maszynopis, s. 43

Od dłuższego czasu W. Król czynił usilne starania o przekształcenie kierowanego przez siebie Studium w wyższą uczelnię – Akademię Kosmetyczną, ale jak na razie, bezskutecznie.

Spoleczne Policealne Studium Ochrony Środowiska

Naukę w Studium Ochrony Środowiska, jedynej szkole policealnej w Polsce kształcącej w zawodzie *technik ochrony środowiska* o specjalności *gospodarka odpadami* zainaugurowano 16 października 1995 roku. Ta unikatowa ze względu na charakter placówka szkolna SOP powstała z inicjatywy mgr Błażeja Czajki, m.in. długoletniego dyrektora zespołu szkół chemicznych w Poznaniu, a obecnie dyrektora Studium. Po przygotowaniu całej dokumentacji, znalezieniu bazy lokalowej oraz kwalifikowanej kadry, wniosek o przyznanie uprawnień szkoły publicznej został zatwierdzony stosowną decyzją Kuratora Oświaty w Poznaniu, w dniu 11 czerwca 1996 roku. Powołanie nowej placówki SOP w Poznaniu stało się faktem. W początkowym okresie czasu naukę prowadzono wyłącznie w trybie dziennym, zaś po niespełna pół roku, powołane zostało Zaoczne Spoleczne Policealne Studium Ochrony Środowiska, które rozpoczęło swoją działalność 15 lutego 1997 roku. Obu placówkami, w ramach wspólnej administracji kierował mgr B. Czajka.

W marcu 2001 roku poszerzono profil Studium o kształcenie w zawodzie technik bezpieczeństwa i higieny pracy. Powstały też cztery nowe specjalności: gospodarka wodna, ochrona powietrza, ochrona przed hałasem oraz zarządzanie środowiskiem na szczeblu lokalnym.

W pierwszym okresie swego istnienia siedziba Studium mieściła się w budynku przy ul. Czarna Rola 1/3 wspólnie z Niepaństwowym Policealnym Studium Kosmetycznym. Pozwalała na to głównie mała liczba słuchaczy przyjętych w pierwszym roku szkolnym.

W roku szkolnym 1996/1997 Studium Ochrony Środowiska przeniosło się do nowej siedziby, mieszczącej się w Sportowej Szkole Podstawowej Nr 29 na Osiedlu Pod Lipami w Poznaniu. Studium otrzymało do swojej dyspozycji salę wykładową wraz z zapleczem oraz pomieszczenie administracyjne. Udostępniona została także szkolna sala gimnastyczna. Ponadto placówka wykorzystywała odpłatnie laboratoria chemiczne w Zespole Szkół Chemicznych, w których odbywały się zajęcia z analizy i technologii chemicznej oraz pracownię informatyczną w Gimnazjum Nr 9 na Os. Kosmonautów.¹⁶

Dla słuchaczy systemu dziennego jak i zaocznego udostępnione zostały księgozbiory biblioteki Zespołu Szkół Chemicznych, Wojewódzkiej Biblioteki Ekologicznej w Poznaniu oraz Centralnej Biblioteki Akademii Rolniczej im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu. Bogata infrastruktura dydaktyczna wykorzystywana w procesie kształcenia, wysokie kwalifikacje 17-osobowej, stabilnej kadry dydaktycznej oraz nieskrępowany dostęp do najnowszej literatury polsko- i obcojęzycznej, pozwoliły na prowadzenie zajęć na wysokim poziomie merytorycznym. Prowadzili je m. in. specjaliści z Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu, Akademii Pedagogicznej w Bydgoszczy, Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska w Poznaniu, Wojewódzkiej Stacji Sanitarно-Epidemiologicznej w Poznaniu oraz poznańskiej Spółki Konsultingowo-Projektowej ABRYS, specjalizującej się w zakresie gospodarki odpadami.

¹⁶ Informacje te uzyskał autor z bezpośredniej rozmowy z dyrektorem Studium p. mgr B. Czajką.

Wiele tematów specjalistycznych przedmiotów zawodowych realizowano w formie wyjazdowych zajęć terenowych, w takich zakładach i instytucjach, jak: Wysypisko Odpadów Komunalnych dla Miasta Poznania w Biedrusku, Centralna Oczyszczalnia Ścieków w Koziegłowach, Zakładach Oczyszczania Miasta Rethmann-Sanitech, Poznańskie Wodociągi i Kanalizacja, Wojewódzka Stacja Sanitaro-Epidemiologiczna, Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska czy Urząd Gminy w Dopiewie.¹⁷

O wartości Studium może świadczyć fakt, iż słuchacze wywodzili się zarówno z Poznania jak i województwa opolskiego, lubuskiego i małopolskiego. Byli absolwentami liceów ogólnokształcących i różnych średnich szkół zawodowych. Przeprowadzony wśród słuchaczy sondaż wykazał, iż kierowali się przy wyborze tej niepaństwowej placówki SOP głównie:

- możliwością zdobycia interesującego zawodu z przyszłością;
- zdobycia lub poszerzenia wiedzy z zakresu ochrony środowiska naturalnego w celu wykorzystania jej w przyszłej pracy zawodowej;
- chęcią dalszego kształcenia i uzyskania nowych kwalifikacji;
- zdobyciem umiejętności przydatnych w życiu człowieka chcącego żyć w symbiozie z naturalnym środowiskiem.

Ta pozytywna motywacja w podejmowaniu kierunku edukacji przełożyła się na dużą efektywność procesu nauczania, bowiem przeciętna sprawność kształcenia kształtowała się powyżej 85%.

Pierwszych 13 absolwentów systemu stacjonarnego odebrało dyplomy ukończeniu Studium Ochrony Środowiska w dniu 27 czerwca 1997 roku. W następnych latach liczba absolwentów wynosiła odpowiednio: 1998 - 43, 1999 - 59, 2000 - 33, 2001 -50, 2002 - 39, 2003 – 37, 2004 – 27, 2005 – 11 i 2006 roku – 8.

Dotąd dyplomy ukończenia Studium otrzymało 320 absolwentów, w tym 118 w systemie stacjonarnym¹⁸.

Znaleźli oni zatrudnienie w firmach oczyszczania miasta Rethmann-Sanitech, w „Sanepidzie”, Spółce „Abrys” czy na Wysypisku Odpadów Komunalnych dla m. Poznania. Część absolwentów pracuje w firmach swoich rodziców lub w firmach już przez siebie założonych. Znaczna część absolwentów podjęła studia wyższe, szczególnie ekologiczne, na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza i Akademii Rolniczej w Poznaniu.

Badani absolwenci wysoko ocenili swoją edukację w powyższym Studium, uznając je za szkołę przyjazną, dającą szeroką wiedzę teoretyczną i praktyczną, bardzo przydatną w pracy zawodowej oraz motywację do podejmowania dalszych studiów. Tym samym szkoła dała tym młodym ludziom zawód i równocześnie szansę znalezienia swego miejsca w życiu.

Niepaństwowe Policealne Studium Ekonomiczne i Liceum Ekonomiczne we Wrześni

Drugim ośrodkiem, obok Poznania, w którym powstały placówki Stowarzyszenia Oświatowców Polskich stała się Września. Podczas obchodów 60-lecia szkoły mleczarskiej we Wrześni, obchodzonych w roku 1989 z udziałem wicepremiera J.

¹⁷ Patrz: Sprawozdanie z wizytacji szkół SOP przeprowadzonej w dniu 18 i 22. 11. 2000 r. przez Kuratorium Oświaty w Poznaniu.

¹⁸ Dane uzyskane bezpośrednio od dyrektora Studium, mgr B. Czajki.

Janickiego, zgłoszono w trakcie rozmów wnioski o potrzebie uruchomienia edukacji ekonomicznej, w związku z zachodzącymi zmianami w kraju.

Po tym sygnale, dyrekcja Zespołu Szkół Mleczarskich zwróciła się przez swojego dyrektora mgr inż. Tadeusza Alankiewicza do Zarządu Głównego Oświatowców Polskich i Oddziału w Poznaniu z prośbą, o podjęcie działań zmierzających do uruchomienia Policealnego Studium Ekonomicznego. Starania te zakończyły się pełnym sukcesem, bowiem 1 września 1990 roku 33 osoby rozpoczęły naukę według autorskiego programu zatwierdzonego przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Naukę prowadzono w systemie stacjonarnym i zaocznym, dlatego liczba uczących się systematycznie się zwiększała.

Podobnie jak to było w przypadku innych placówek SOP, kandydaci do nauki w tym Studium rekrutowali się z kilku województw.

Obok nauki w warunkach szkolnych, organizowano także wyjazdy edukacyjne na odbywające się w Poznaniu konkretne branżowe imprezy targowe. Organizowano również zajęcia na Gieldzie Poznańskiej. Zaowocowało to zdobyciem szerokiej wiedzy i umiejętności, które skłoniły jednych do zakładania własnych firm, innym zaś ułatwiło znalezienie pracy.

W 1995 roku utworzono pod egidą Stowarzyszenia Oświatowców Polskich nową placówkę szkolną – 4-letnie Liceum Ekonomiczne na podbudowie szkoły podstawowej. Dyrektorem tej szkoły został mgr Bogusław Fijałkowski. Od maja 1998 roku funkcje dyrektora objął dotychczasowy wicedyrektor – mgr Jan Izdebski, znany i ceniony uczestnik ruchu nowatorstwa pedagogicznego w Wielkopolsce¹⁹.

Nowy dyrektor podjął działania zmierzające do poprawy warunków lokalowych szkoły oraz organizacji zajęć dydaktycznych. Polegały one na zmianie lokalizacji szkoły oraz likwidacji zajęć popołudniowych. Po przeniesieniu się do budynków Zespołu Szkół Rolniczych we Wrześni, sytuacja warunków nauki i pracy uległy zdecydowanej poprawie. Nastąpiła też szybka adaptacja młodzieży szkół SOP z młodzieżą Zespołu Szkół Rolniczych.

Znaczącej poprawie uległ stan infrastruktury dydaktycznej Szkoły, bowiem zakupiono ze środków własnych komputery, elektryczne maszyny do pisania, telewizory, magnetowidy, magnetofony, sprzęt sportowy oraz różnorodne audiowizualne materiały dydaktyczne. Wzbogacono również księgozbiór biblioteczny.

Zwiększono i wzbogacono ofertę zajęć pozalekcyjnych, wprowadzając: naukę tańca, tenisa ziemnego oraz różne gry zespołowe. Dzięki tym inicjatywom zwiększono zainteresowanie sportem i poprawiono frekwencję na zajęciach wychowania fizycznego.

W celu poprawienia wyników dydaktycznych z przedmiotów sprawiających uczniom problemy, zorganizowano dodatkowe zajęcia wyrównawcze, które uwolniły rodziców od kosztownych korepetycji.

Wzbogacono także ofertę dydaktyczną, organizując kursy dla sekretarek-asystentów dyrektorów, które cieszyły się powodzeniem wśród tutejszych uczniów.²⁰

Szkoły SOP we Wrześni nie są liczne, ale wykształciły od 1999 roku ogółem 488 absolwentów, w tym na studium stacjonarnym – 183, zaocznym 296 i w liceum – 9.²¹

¹⁹ *Ruch nauczycieli nowatorów w latach 1965-1985*. Poznań 1986

²⁰ Informacje uzyskane bezpośrednio od dyrektora mgr-a. Jana Izdebskiego.

²¹ S. Kaczor, op. cit., s. 198

Refleksje końcowe

Transformacja ustrojowa w Polsce stała się siłą sprawczą szeregu nieodwracalnych przemian we wszystkich niemal dziedzinach życia publicznego, w tym także w sferze oświaty ustawicznej. Ekspansja wolnego rynku doprowadziła do tego, że i oświata została potraktowana jako rynek konkurujących instytucji oferujących edukację jako towar. Jedną z miar wartości towaru jest jego użyteczność. Dlatego też nastąpiła wyraźna emancypacja różnorodnych podmiotów edukacyjnych, wśród których, w pierwszej kolejności znalazły się instytucje oświatowe Stowarzyszenia Oświatowców Polskich.

Na terenie Wielkopolski, inicjatywy oświatowe działaczy skupionych w SOP, zmierzające do powołania instytucji alternatywnych dla państwowych placówek oświatowych zakończyły się pełnym sukcesem. Sukces ten jest tym bardziej znaczący, jeżeli uświadomimy sobie fakt, iż stał się początkiem ogólnopolskiego ruchu tworzenia niepaństwowych placówek szkolnych prawie wszystkich szczebli edukacyjnych. Szkoły Stowarzyszenia Oświatowców Polskich wpisały się już na trwałe w dzieje współczesnej polskiej oświaty i edukacji. Tym samym krajobraz polskiego szkolnictwa przełomu XX i XXI wieku upodobnił się do europejskich systemów oświaty i wychowania.